

לקט אמרות חז"ל  
רעיונות, עובדות  
והנהגות מגדולי  
ישראל,  
על מדות טובות  
שמביאות לאהבת  
הזולת הנלמדות  
מפרשת השבוע

# איש לרעהו

מכון אהבת אמת – המרכז להעמקת ערכי אהבת הזולת

ע"ש ר' עבי יהודה דומוביץ ז"ל

רח' אבן עזרא 2 ירושלים 9242402 טל: 02-5671812 פקס: 077-7671812

ליקוט ועריכה: יצחק בן אהרן  
כל הזכויות שמורות למכון אהבת אמת  
אסור להעתיק, לצלם ולהדפיס בלי רשות בכתב

שבת קודש י אייר תשע"ד: הדלקת נרות: ירושלים 6:49 תל-אביב: 7:05 חיפה: 6:57 מוצאי שבת: ירושלים: 8:05 תל-אביב: 8:08 חיפה: 8:09 ר"ת: 8:42

## פרשת בהר

### בטחון ושמה בחלקו

**הבוטח בה' שמספק לו כל צרכו, הריהו שמח בחלקו ואינו דואג דאגת המחר!**

נלמד מהפסוק: "ואכלתם לשובע... וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית... וציויתי את ברכתי" (פרק כה-ט, כ, כא)

והקשו המפרשים: וכי אם לא ישאלו "מה נאכל בשנה השביעית" לא יצוה הקב"ה את ברכתו ומדוע תלה את ברכתו ב"וכי תאמרו מה נאכל"? ומפרש הספורנו, שאם לא ישאלו "מה נאכל" יקויים בהם "ואכלתם לשובע" - שיהיו הפירות רבי המזון כענין שהיה בעומר שהיה מספיק לגדול כמו לקטן כאמרם ז"ל "אוכל קמעה ומתברך במעיו" וממילא יספיקו פירות הששית גם לשביעית. ואולם אם "יאמרו מה נאכל" כלומר: כאשר יסופק הדבר אצלם ולא יבטחו שיהיה המעט מספיק באיכותו, או אז "ועשת את התבואה לשלוש השנים" באופן שתשבע העין מראות, ואז תספיק הכמות.

ואולם הסבא מנובהרדוק (בספרו מדריגת האדם - דרכי הבטחון) תמה עוד: אימתו ישאלו "מה נאכל"? הרי קודם שנה שישיית שעדיין לא זמן קיום המצוה אין סיבה לשאול "מה נאכל"? ואילו בשנה השביעית הרי יראו כבר את הברכה ושוב אין מה לשאול?

וביאר הסבא מנובהרדוק בדרך מקורית: למען האמת אדם לא ישאל שאלה זו לא בשנה השישית ולא בשביעית אלא דוקא בשנה הראשונה! כי כך טבעו של אדם החסר במדת הבטחון ש"צופה ומביט למרחוק" ודואג היום לא רק את דאגת ה"מחר" אלא גם את דאגת השנים הבאות... ויודע שבעוד מספר שנים תגיע שנת השמיטה ויצטרך להוביר את שדהו, על כן דואג כבר מעתה ושואל מה יאכל אז, ועל כן, מטרדת נפשו שמא לא ישיג די סיפוקו, מתחיל לקמץ ולחסוך היום בשביל המחר...

הוא שנאמר (משלי ג-כה) "צדיק אוכל לשובע נפשו ובטן רשעים תחסר". כלומר: הצדיק שבוטח בהשי"ת שימציא לו תמיד את מזונו אינו מקמץ וחוסך היום בשביל המחר אלא אוכל ל"שובע נפשו". לא כן הרשע שאינו בוטח בהשי"ת ולכן דואג מה יאכל מחר, בטנו "תחסר" משום שמקמץ וחוסך היום ממזונו ומחסירו מבטנו בשביל המחר...

והרי זו כל מטרות השמיטה שגם בששת השנים כשעוסק בשדהו יבטח בהקב"ה ולא בכוחו ועוצם ידו, ונמצא בדאגתו זו מפסיד את כל תכלית שנת השמיטה. לכן כתבה התורה: "ואכלתם לשובע וישבתם לבטח עליה" - אין זו רק הבטחה אלא ציווי! כלומר: "אני מצוה לכם שתאכלו לשובע, ולא תצמצמו כלל" אלא "ויישבתם לבטח עליה" ללא דאגת המחר בגלל שנת השמיטה, וממילא לא תזדקקו להשתמש בתחבולה הזו של קמצנות וחסכון, אלא "ואכלתם לשובע".

#### כח הבטחון

סיפר הגה"צ רבי יעקב גלינסקי זצ"ל: הסבא מנובהרדוק - הגה"צ רבי יוסף יוזל הורביץ זצ"ל, היה נוסע, כידוע, מעיר לעיר לייסד את ישיבותיו או לעמוד על מצבן. פעם שב ממסעו בשעת לילה מאוחרת ולא רצה לבוא אל ביתו פן יעיר את בני הבית - אמר לתלמידו שנלווה עמו, רבי יואל בראנצ'יק זצ"ל: "בוא נישן בבית ההתבודדות".

בלב היער מצא הסבא מנובהרדוק בקתה עלובה, והפך אותה לבית התבודדותו, היה סר לשם ללמוד מוסר ולערוך חשבון נפשו והתוית דרכו. הלכו לשם ומצאו שהדלת פרוצה, וחיות היער טינפו את הריצפה, כך לא ניתן לשכב שם. אמר לתלמידו: "בוא ונקנה כמה אלומות קש לכסות את הרצפה ולהתכסות". תמה רבי יואל: כעת בחצי הלילה יקנו קש? איפוא!!

אבל לא היה פנאי לתמוה. הסבא יצא בצעד נמרץ ורבי יואל בעקבותיו. הגיחו מן היער אל השביל הפונה לעיירה, והנה עגלה עוברת ועליה אלומות קש... איכר חזר בשעה זו מן השוק, ועמו אלומות שלא הספיק למכור.

עצרו הסבא ושאלו: "אלומות אלו בכמה"? הבין האיכר שבשעה זו של הלילה להוטים הם לקנות ואמר: "עשר קופיקות האלומה" מחיר מופקע.

אך מכיון שהכסף היה "כסף הקדש", כספה של הישיבה. אמר הסבא: שתי קופיקות לא יותר!! משך האיכר במושכות המשיך בדרכו. עזבם בחצות הלילה. תמה רבי יואל בלבו: כעת כשהם כה עייפים מפעילותם ומטורח הדרך וזקוקים לשינה ולאומות הקש, האם זה הזמן להתעקש על כמה קופיקות?!

עודנו "מהרהר אחר רבו" והנה האיכר חזר. "טוב" - רטן - "הב את הכסף שדיברתי" התפעל רבי יואל: "זה כח הבטחון! כח הרצון הנחוש של הסבא מנובהרדוק..."

עלון "איש לרעהו" פרשת בהר הוקדש לעילוי נשמת

אאמו"ר ר' אברהם אהרן זצ"ל בן הר"ר יצחק אליעזר הי"ד

נלב"ע ח' אייר תשנ"ז

ת. נ. צ. ב. ה.

שלא יצער איש את רעהו בדברים !

נלמד מהפסוק: "ולא תונו איש את עמיתו" (פרק כה-יז)

והביא רש"י מדברי חז"ל בתו"כ: כאן הזהיר על אונאת דברים שלא יקניט את חברו. וכן דרשו חז"ל בגמרא "ולא תונו איש את עמיתו" - באונאת דברים הכתוב מדבר! וביארו חז"ל מהו אונאת דברים? לא יאמר לו בכמה חפץ זו והוא אינו רוצה בכך. אם היה בעל תשובה, אל יאמר לו זכור מעשיך הראשונים. אם היה בן גרים אל יאמר לו זכור מעשה אבותיך.

אף הגורם מיאוס לחברו - יביאו האלוקים במשפט

**כתב החינוך** (מצוה שלח): "שלא נאמר לישראל דברים שיכאיבוהו ויצערוהו ואין בו כח להעזר מהם כי התורה הקפידה הרבה באונאת דברים, לפי שהוא דבר קשה מאד ללב הבריות, והרבה מבני אדם יקפידו עליהם יותר מן הממון, וכמו שאמרו חז"ל: גדולה אונאת דברים מאונאת ממון.

**מכאן** נוכל ללמוד עד כמה יש להמנע מכל גרימת צער לחברו, גם אם לא בדברים, כגון העושה פעולה שגורמת צער ומיאוס לחברו כדוגמא שהביאו חז"ל בגמרא (חגיגה ה.) "כי את כל מעשה האלוקים יביא במשפט על כל נעלם" זהו ההורג כינה בפני חברו ונאמס בה, או הרוקק בפני חברו ונמאס בה.

**ומכאן** גם ההלכה המובאת בשו"ע (או"ח סימן קע סעיף י): "לא ישוך אדם פרוסה ויניחנה על גבי השולחן". ומבאר **המשנה ברורה**: מפני שנמאסת לבריות. ומפשטות הלשון אפשר להבין שמדובר בשארית הפרוסה ממנה נשך בפיו. אך לא כך הבינו הא"ר והפרישה.

**דהנה** להלן (בסעיף טו) שוב פסק השו"ע: "ולא ישוך פרוסה ויתננה לפני חברו או לתוך הקערה לפי שאין דעת כל הבריות שווה" ותמה **החפץ חיים** (במשנה ברורה ס"ק לו): הרי ניתן ללמוד זאת מק"ו, שאם פסק השו"ע (בסעיף י) שאפילו על השולחן אסור להניחה, כ"ש שאסור ליתן לפני חברו!?

**ומבאר** המ"ב (בשם הא"ר והפרישה) שיש לגרוס כאן "מפרוסה" וההבדל הוא בזה: בסעיף י' מדובר על החתיכה עצמה שהיתה בפיו ונשכה בשיניו אותה אין להניח אף על השולחן שנמאסת לבריות. אך את החתיכה שלא היתה בפיו אלא נותרה מהפרוסה שנשך, אותה רשאי להניח על השולחן, אך לא ליתנה לפני חברו לאכול, דשמא מאוס לחברו לאכול משיירי הפרוסה שאכל הלה ממנה.

למנוע צער מחברו עדיף מתועלת זיכוי הרבים

**סח** הגה"צ **רבי יעקב גלינסקי** זצ"ל: חומרת הגורם צער לחברו היא כה גדולה עד שגם כשאין לו כל כוונה לצער וכוונתו היא רק לתועלת ולזיכוי הרבים, וחברו מצטער ממילא, בכל זאת, יש לוותר על התועלת ועל זיכוי הרבים כדי שלא יהיה כל גרם של צער כלשהו לחברו.

**ראיה** לכך מהמסופר בגמרא (ברכות כז): כשנמנו חכמים להוריד את רבן גמליאל מנשיאותו עקב מחלוקתו עם רבי יהושע, שאלו את מי ימנו לנשיא אם נעמיד את רבי יהושע, הרי בעל המעשה הוא. כלומר: בגינו הורידו את רבן גמליאל מנשיאותו. ופירש **רש"י**: ויהיה לו לרבן גמליאל צער גדול יותר.

**וכתב המאירי**: אף כשההכרח מביא לחלוק ולהעביר הנכבד משררתו, אין ראוי ליתנה למי שבשבילו אירע לו דבר זה אעפ"י שהוא ראוי לכך. מפני שבה יש לזה שמעובר ממשרתו חלישות דעת יתרה. וזה שאמרו כאן: למי נעביר, לרבי יהושע, בעל הדבר הוא. וכן מצינו במחלוקתו של קרח: "אמור אל אלעזר בן אהרן הכהן וירם את המחנות (מבין השריפה) ולא רצה הקב"ה לומר כן לאהרן בעצמו, כדי ללמד דרך ארץ בכך.

**ולכאורה** יש חילוק גדול בין מחלוקתו של קרח למחלוקת רבן גמליאל עם רבי יהושע. בהרמת המחנות, אם ירימם אהרן תהא חלישות דעת לבני משפחות השרופים שחלקו על אהרן. וככלות הכל למאי נפקא מינה אם ירימם אהרן או אלעזר. אבל בענין הנשיאות, אם הגדול שבישראל הוא רבי יהושע, [שהיה אב בית דינו של רבן גמליאל (ב"ק עד): שהתפעל מחכמתו המופלגת (הוריות י.) והיה גדול בחכמת הנסתר כבנגלה (חגיגה יד): והיה חכימא דיהודאי (בכורות ח.)] כמה הפסד עלול להיות אם יבחר נשיא שאינו כה גדול בתורה ובחכמה.

**ואף** על פי כן, רואים שהיה כדאי לותר על כל התועלת הזו, ולמנות את רבי אלעזר בן עזריה שהיה צעיר ממנו בשנות דור ובלבד שלא לפגוע בעקיפין ברגשות רבן גמליאל.

"למנוע חלישות הדעת"...

**יום** אחד פנה הגאון רבי ברוך בער ליבוביץ זצ"ל (ראש ישיבת קמניץ) לאחד מתלמידי הישיבה, וביקש שישלח מכתב לתלמידו רבי יונה מינסקער (הוא הגאון רבי יונה קרפילוב זצ"ל בעל יונת אלם) שלמד בישיבת מיר, בו הוא קורא לו שיבוא ויעזור בכתיבת שיעוריו והכנתם לדפוס, כי אין מי שראוי ומסוגל לכך כמוהו.

**הגאון** רבי יונה מינסקער היה תלמיד מובהק לרבי ברוך בער ומהיחידים שהבינו את שיעוריו העמוקים על בורים. הוא עבר למיר והיה שם יחד עם הגאון רבי אריה לייב מאלין זצ"ל לבחיר התלמידים. יחד נסעו לבריסק, ללמוד מפי הרב מבריסק ושבנו לישיבה להפיץ שיטת לימודו.

**ועתה** ביקש רבי ברוך בער שיבוא לקמניץ לעוזרו בעריכת ספרו, שכידוע ביסס חידושיו על אבחנות דקות מן הדקות שנאמרו באידיש, בשפה המדוברת, והיה צורך באומנות ניסוח לקלוע אל השערה בלא להחטיא הכוונה.

**והנה** למחרת היום, נקרא אותו תלמיד אל רבי ברוך בער. נשאל האם שיגר את המכתב. התנצל הלה שאמנם כתבו, אך עדיין לא שלחו. נהרה פשטה על פני ראש הישיבה, כאילו נגולה אבן מעל ליבו: "אם לא שלחתם אל תשלחו!" אמר.

**לתמיהתו** של התלמיד: "מדוע לא לשלוח?" השיב ראש הישיבה: "האמת, שאין כמו רבי יונה מי שיכול לערוך את הספר. וזו תהיה תועלת לרבים בהבנה ובהעמקה. אבל אם יראו ששלחתי להביא את רבי יונה ממיר, יהיו כמה ממצוייני הישיבה שתחלש דעתם, האם אין הם מסוגלים לערוך את השיעורים עד שיש להרחיק עד מיר... משום כך החלטתי שלא לקוראו..."

עפ"י "והגדת"

"למנוע צער מיהודי"...

**מעשה** באברך מירושלים, בן לאב ישיש ת"ח שנחשד על ידי הבריטים כאילו שייך לתנועה מחתרתית. הוא נאסר במעצר כשני חודשים.

**לאחר** מכן, כאשר התברר שחשדוהו חנם שוחרר האיש. מיד עם שיחרורו נחפו אל רבו **כ"ק האדמו"ר מסטאמר - רבי יואל טייטלבוים** זצ"ל כדי לבשר לו את בשורת שחרורו.

**שאלתו** הראשונה של האדמו"ר היתה: "האם כבר הודעת לאביך הזקן על השיחרור?" עדיין לא" - השיב הלה. זרזו הרבי בגערה: "אל תתמהמה אף רגע אחד ולך מהר ותגיד לאביך כי יצאת מבית הסוחר אבל מהר מהר..."

**הרבי** כמעט דחפו מתוך ביתו תוך כדי שהוא מעיר ליושבי שולחנו: "ראו עד היכן אין העולם זהיר למהר ולחוש למנוע צער מיהודי השרוי בדאגה. הרי כל שהיה עבירה חמורה היא. ויפה שעה אחת קודם!"

עולמות שחרבו

# מיצות "והחזקת בו"

## להחזיק ולתמוך באדם העומד ליפול בפרנסתו !

### אשרי משכיל אל דל...

בין הבאים לשחר לפתחו של הצדיק **רבי חיים סנאוני זצ"ל**, היה יהודי עני מרוד שהתפרנס מאיסוף אשפה ברחובה של עיר. משכורתו שהיתה דלה ביותר הספיקה בקושי רב לכלכלת בני ביתו, עד שלא נתאפשר לו לקנות בגדים לעצמו. לכן הסתובב כל הזמן באותם בגדים מלוכלכים.

**מצבו** העלוב של היהודי, נגע ללבו הרחום של רבי חיים סנאוני אשר רצה להטיב עמו ולסייעו ברכישת ביגוד הולם, ומכיון שידע שהלה יבוש לקבל כסף צדקה, התחכם כנגדו. הוא שהכיר בטבעו של היהודי המצוין באמונת חכמים טהורה ומחבב כליהם של צדיקים, הלך בכבודו ובעצמו לחנות בגדים וקנה את הביגוד הנצרך ליהודי כשבדעתו להגישם לו כבגדיו שלו.

**רבי חיים** עשה שמוש קל בבגדים, וכאשר שיחרר העני שוב לפתחו, אמר לו רבי חיים: "הואיל ומצאת חן בעיני, ברצוני להעניק לך מתנה מיוחדת שאיני נוהג ליתנם לכל אחד". ובתוך כך הושיט לו בחיך לבבי את הבגדים.

**שביב** אור ניצת בעיני היהודי, בפנים קורנות מאושר נטל את צרור הבגדים ובלבו חשב: מה גדולה הזכות שנפלה בחלקי להשתמש בבגדיו של רבי חיים סנאוני. היהודי הודה בפה מלא לצדיק על מתנתו הנפלאה, ומני אז התהלך בבגדים אלו שהלמו היטב את מדותיו.

**לשמחת** רבי חיים לא היה קץ, על כך שזכה לשמח את העני ולתת לו צדקה בעקיפין, בלי שהלה יבוש בכך.

מורשת ספרד

נלמד מהפסוק: "וכי ימוך אחיך ומטה ידו והחזקת בו" (פרק כה-לה) ופירש רש"י: "אל תניחחו שירד ויפול ויהא קשה להקימו אלא חזקה משעת מוטת היד". ואמרו חז"ל בתו"כ: הא למה זה דומה? למשאווי על גבי החמור עודנו במקומו אחד תופס בו ומעמידו, נפל לארץ, חמשה אין מעמידין אותו. ומנין אם החזקת אפילו ארבעה וחמשה פעמים חזור והחזק? תלמוד לומר והחזקת בו".

**דרשו** חז"ל (במד"ר) בפסוק "וכי ימוך אחיך": הדא הוא דכתיב "אשרי משכיל אל דל ביום רעה ימלטהו ה'" (תהלים לב) ותמה הכתב **סופר**: מה שייך הפסוק "אשרי משכיל אל דל" לפסוק "וכי ימוך"? ומבאר שהפסוק מלמדנו שאף שאתה באותו מצב של עוני ומחסור כמוהו בכ"י "והחזקת בו" עליך להחזיק ולתמוך בו ואז גם לו עצמו "ימלטהו ה'" ביום רעה.

**ובאופן** אחר נראה לבאר: "אשרי משכיל אל דל" - אשרי מי שמשכיל לראות בזמן את תחילת נפילתו של העני, ועוד בטרם יהיה קשה להקימו, מחזיק בו בדרך מנובדת שלא ימוט, ובוזה ב' יתרונות: **א**) שמונע את נפילתו המוחלטת. **ב**) מונע ממנו את הבזיון לבקש צדקה. ושכרו הוא מדה כנגד מדה: "ביום רעה ימלטהו ה'" שגם הקב"ה ימלטו מן הרעה בטרם תגיע אליו.

**וזו** אכן אחת ממעלותיה הגדולות של נתינת הצדקה. לשמור על כבודו של העני בכל מצב: גם לפעול שלא יזדקק ליותר, וגם כאשר כבר נזקק, ליתן לו בצינעה או בצורת הלוואה באופן שלא יתבייש.

**וכפי** שהזכיר על כך הגרי"ד **סולובייצ'יק זצ"ל** (בספרו **בית הלוי**): בעת שנותנים צדקה לעני, ונמצא מקיים בו כמה מצוות כמו "והחזקת בו" נמצא שהעני הוא ממש בבחינת "אתרוג" בעת שנטלו לצאת בו. וכמו שאסור לנהוג בו מנהג בזיון... כן העני, בעת שנותנים לו אסור ליתן לו בבזיון חלילה, וזה איסור דאורייתא...

**וחייב** כל אדם לזכור: מה שיש לו ממון יותר מהעני, אין זה משום שהוא אדם טוב יותר מהאיש העני, אלא שכך נגזר עליו קודם ביאתו לעולם, וכפי שהסביר **החפץ חיים** (בספרו עה"ת): מדוע צריך העשיר להעניק מכספו לעני ואינו רשאי לפטור עצמו בנימוק ש"ילך לעבוד ולא שיחיה על חשבון אחרים"? משום שאמרו חז"ל שקודם ביאת האדם לעולם מכריזים על פלוני שיהיה עשיר ועל אלמוני שיהיה עני, ובהתאם לכרוז זה, מעניקים לזה המיועד להיות עשיר מלא חפניים חריצות וזריזות לצבור הון, ואילו לזה המיועד להיות עני נותנים כובד ועצלות באיבריו, ואף אם ידריכו אותו וימצאו לו עבודה, יבחר לאכל פת חרבה ובלבד שלא לעמול ולטרוח. לכן מצוה גדולה היא דוקא על החרוצים בעלי הממון, לחמול על העני העצלן ולהשתתף בצערו ולסייע לו, שהרי סוף סוף הוא נזקק, אף שזה בגלל עצלותו, אך אין זה באשמתו, שהרי כך נגזר עליו. ואדרבה, יש להכיר לו טובה על כך שמזכה את הנותנים לחיי עולם הבא.

## קוראים נכבדים ! האם ידעתם ?

- ❧ כיצד הגיב הגרי"ז סולובייצ'יק זצ"ל כשנודע לו שהפסיד את כל כספי הנדוניה הגדולה שקיבל לחתונתו ?
- ❧ היאך נתקיימה הבטחתו של רבי יהודה צדקה זצ"ל שהבטיח לרבנית שימטירו עליהם אורז מן השמים ?
- ❧ לדעת החזון איש מי מהמחותנים צריך להתחייב לתת דירה ווריהוט האם הורי החתן או הורי הכלה ?
- ❧ על איזה לאו דאורייתא עוברים כשמפצירים באדם לומר דברי תורה נגד רצונו ?
- ❧ לאלו הפסדים גדולים עלול אדם להגיע כאשר מבקש דבר מאת רעהו ?
- ❧ לדעת רבי משה פיינשטיין זצ"ל האם מותר לאברך צעיר להפסיק מלימוד התורה כדי ללמוד מקצוע לצורך פרנסה שייצטרך בעתיד ?
- ❧ איזו מדה טובה יש בכוחה להגן על האדם מכל מיני פגעים רעים ?
- ❧ האם מותר ללוות כסף על סמך בטחון שהקב"ה כבר ישיג לו מעות להחזיר ?
- ❧ אימתי פטור אדם מכל השתדלות ורשאי לתלות כל יהבו ומבטחו רק בהשי"ת ?
- ❧ האם יש איסור אונאת דברים, באונאת אדם רשע ?

על שאלות אלו ועוד רבות אחרות, תוכלו למצוא תשובות מעניינות

בספר איש לרעהו-ויקרא (פרשת בהר עמודים תקעא-תרט)

ניתן להשיג בחנויות הספרים המובחרות. לפרטים: 02-5869073

**המתנה האידיאלית והמוצלחת להורים, למחנכים ולכל המשפחה !**

# ומי כעמך ישראל

## בין איש לרעהו – סיפורים בני זמננו

### בטחו בהשם! / הרב נפתלי וינברג

כאשר משקיפים על הסוגיה במבטו של הרמח"ל, פשוט וברור עד כמה גם רבי ישמעאל לא בא לפטור את האדם לא ממידת הביטחון וקל וחומר שלא ממצוות תלמוד תורה. רבי ישמעאל בסך הכל אינו דורש מאדם להעפיל ולהיות מנותק מהצרכים הגשמיים לגמרי – אלא חייב בהשתדלות יחד עם בטחון מלא בהשי"ת.

מלבד זאת, עול הפרנסה לא מהווה "פטור" מלימוד תורה ח"ו, ולכן החכם שעיניו בראשו משתדל להשיג עבודה יותר קלה שתאפשר לו להקדיש את כוחותיו ללימוד התורה (- גם אם בעבודה זו המשכורת מופחתת...).

אבל מי שאומר "אבל אני צריך עוד כסף" צריך לזכור: תפקידך בעולם הזה להצטיין ככל האפשר ברוחניות. הכסף הוא הטפל ואסור לרדוף אחריו. הכסף הוא רק אחד האמצעים בעוה"ז להשיג את התכלית - את המעלות הרוחניות הנדרשות מן האדם.

\* \* \*

רק מתוך נקודת מבט על נושא הפרנסה כ"השתדלות" ולא כ"קריירה", ניתן להפנים את מאמרו חז"ל "פשוט נבילתא בשוקא ואל תצטרך לבריות" (אבות דרבי נתן) פשיטת נבילות בשוק היא בושא - בתור קריירה. אך היא תעודת כבוד בתור מימוש רוחני!

אם למרות ההשתדלות אין פתרון - אם מחמת אי מסוגלות לעבודה, ואם מחמת שההכנסה לא מספקת את ההוצאה - אזי חובה להתחזק במידת "השמח בחלקו" שהיא ורק היא תעניק לאדם עוז ותעצומות בתקופה קשה זו, או לעסוק בקבצנות. מובן וברור שהסתירה הבולטת ביותר לשמח בחלקו, היא כאשר האדם מבזבז בתקופה שכזו כסף על מותרות... סיגריות... וכדו'.

\* \* \*

התייחסנו עד כה לצד של "המקבלי", כעת נקדיש מספר שורות למבט הנכון שמתבקש מצד "הנותן".

צו התורה הוא "פתוח תפתח את ידך" (דברים טו, ח) ובמיוחד כאשר מדובר בפרנסת תלמידי חכמים.

אך מידי פעם חולפת בראשו של הנותן השאלה, האמנם הנזקק שעומד מולי נצרך באמת? האם איננו עמל לפרנסתו מסיבה מוצדקת? השאלות הללו טבעיות, שכן כל אחד מעוניין לקיים את מצוות הצדקה בהידור לעני הכי הגון. אמנם, למי יש כח זמן ואפשרות לבדוק את המקרים הבאים לפנינו לעומקם? לפיכך, כל עוד לא חקרנו את המקרה מוטל עלינו לדון את האדם לכף זכות ולהעניק לו באהבה, בשמחה וברצון טוב.

אם יש לאדם זמן ואפשרות, הוא יכול לפתח שיחה עם הקבצן ולהתעניין במצבו. אם לפי ראות עיניו יכול הקבצן לנהוג בדרך ראויה יותר, עליו לייעץ לו ולהדריך אותו כיצד להגיע ליעד, להתפרנס בכבוד ולא להזדקק לבריות. אך כל עוד לא הצליח הקבצן להגיע ליעד, ברור שהוא נחשב כעני אמיתי ומצווה לתמוך בו ולעמוד לצידו. ורק אם מתברר שהאדם מסרב ללכת בדרך התורה, או אז נחשבת הנתנה כמסייעת לעוברי עבירה.

אחת המחלוקות היותר ידועות בש"ס, היא זו המובאת במסכת ברכות (דף ל"ה ע"ב) תנו רבנן, לפי שנאמר "לא ימוש ספר התורה הזה מפיך" (יהושע א, ח) יכול דברים ככתבן, תלמוד לומר "ואספת וגנך" (דברים יא, יד) הנהגה בהן מנהג דרך ארץ - דברי רבי ישמעאל.

**רבי שמעון בן יוחאי** אומר אפשר אדם חורש בשעת חרישה, וזורע בשעת זריעה, וקוצר בשעת קצירה, ודש בשעת דישה, וזורע בשעת הרוח, תורה מה תהא עליה - אלא בזמן שישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית על ידי אחרים וכו' ובזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית על ידי עצמן וכו' אמר **אביי** הרבה עשו כרבי ישמעאל ועלתה בידן, כרבי שמעון בן יוחאי ולא עלתה בידן.

עד כאן הדברים ידועים. פחות ידוע ביאורו של הרמח"ל במהות המחלוקת, שמיישב שאלה מתבקשת ומשליך אור חדש על הנושא: לפי רבי ישמעאל, מהו שיעור הזמן שיש להקדיש לתורה? ומהו שיעור הזמן שיש להקדיש לפרנסה? אומר הרמח"ל **התשובה לכך תלויה במידת הביטחון של השואל!** ככל שאדם יגביר בקרבו את מידת הביטחון, כך הוא יאלץ להקדיש פחות זמן לפרנסת ביתו.

כלומר, המחלוקת שבין רבי ישמעאל לרשב"י מתמקדת ברמת מידת הביטחון הנדרשת מן האדם. לפי רשב"י יש לדבוק בביטחון מוחלט - ברמה כזו גבוהה שמעניקה לבוטח את הפרס של "מלאכתן נעשית על ידי אחרים". ואילו לשיטת רבי ישמעאל לא שייך לדרוש מכל אדם כאלו דרגות, ולפיכך הדבר תלוי ומשתנה מאדם לאדם.

\* \* \*

ההשלכות מביאורו הבהיר של הרמח"ל, הן ישירות ונוגעות למעשה - הן לפי רשב"י והן לפי רבי ישמעאל. רשב"י מתייחס לדבקות מוחלטת ובטחון מלא בהשי"ת, ברמה כזו בה האדם מתנתק מענייני העולם ושוקע בלימוד התורה יומם ולילה. בהתמדה, וברציפות ללא היסח-הדעת.

אך גם אז, לא מובטח לו מעדני העולם הזה, עשירות ואפילו לא שפע רב, אלא ייתכן "פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה", וצריך להיות שמח בחלקו. זו דרגה לא פשוטה של אדם, אך רשב"י לא מבקש "הנחות" אלא שואף לפי שיטתו למקסימום של לימוד התורה ללא הפסקה. לאדם כזה נופל "מן" מן השמים כפשוטו, והרבה שלוחים למקום לספק לו את מזונו כמו עץ החרובים שהומצא לרשב"י במערה. לכן אדם שיוצא וטורח, למשל, לאסוף צדקה לעצמו, בהכרח מראה בזה שאינו צועד בשיטה זו של רשב"י.

ואם, חלילה, מבחין האדם שהוא לחוץ ומפריע לו שאין לו גם את הצרכים המינימליים - הרי זה לכאורה אות ברור שהוא לא מיצה את מידת הביטחון עד תומה. במצב זה שומה עליו לשנס מותניים ולהתחזק יותר במידה זו. ואם אינו מסוגל להסתפק במועט, עליו לתת את הדעת על התחייבותו בכתובה לפרנס את ביתו בצורה מכובדת, ואסיפת כספים היא רק כשאין באמת דרך אחרת. אם כי אשתו יכולה למחול על התחייבות זו. אמנם, אם הוא מבחין שהיא איננה מסוגלת לתפקד ושלוש הבית נפגע. במצב שכזה, ממילא אין זו מחילה ועליו למלא התחייבותו.

\* \* \*

**עיקר העיקרים:** לנהוג מתוך כוונה טובה לעשיית רצונו יתברך, ובכל ספק לא להכריע לבד אלא להתייעץ עם רב.